

שיטה מחודשת, שיעורי מבוא, מקורות

ד"ר חזות גבריאלי

1. ספרא בחוקותי פרשה ב תחילת פרק ח

(יג) אלה החוקים והמשפטים והתורות החוקים אילו המדרשות והמשפטים אילו הדינים והתורות מלמד ששתי תורות ניתנו להם לישראל אחד בכתב ואחד בעל פה אמר ר"ע וכי שתי תורות היו להם לישראל והלא תורות הרבה ניתנו להם לישראל זאת תורת העולה זאת תורת המנחה זאת תורת האשם זאת תורת זבח השלמים זאת התורה אדם כי ימות באהל אשר נתן ה' בינו ובין בני ישראל זכה משה ליעשות שליח בין ישראל לאביהם שבשמים בהר סיני ביד משה מלמד שניתנה התורה הלכותיה ודקדוקיה ופירושיה ע"י משה מסיני:

2. שמות רבה (וילנא) פרשת כי תשא פרשה מא

וכי כל התורה למד משה כתיב בתורה (איוב יא) ארוכה מארץ מדה ורחבה מני ים ולארבעים יום למדה משה אלא כללים למדהו הקדוש ברוך הוא למשה,....

3. ספר העיקרים מאמר ג פרק כג

ועל זה הוא שאמרו רבותינו ז"ל לא כרת הקדוש ברוך הוא ברית עם ישראל אלא בשביל תורה שבעל פה, וזה לפי שאין מציאות להבנת התורה שבכתב אלא עם תורה שבעל פה. ועוד לפי שאי אפשר שתהיה תורת השם יתברך שלמה באופן שתספיק בכל הזמנים. לפי שהפרטים המתחדשים תמיד בענייני האנשים, במשפטים והדברים הנפעלים הם רבים מאד משיכללם ספר, על כן נתנו למשה בסיני על פה דרכים כוללים נרמזו בתורה בקצרה, כדי שעל ידם יוציאו החכמים שבכל דור ודור הפרטים המתחדשים.

4. פירוש המשנה לרמב"ם מסכת סנהדרין פרק י

והיסוד השמיני הוא תורה מן השמים. והוא, שנאמין שכל התורה הזו הנמצאת בידינו היום הזה היא התורה שניתנה למשה, ושהיא כולה מפי הגבורה, כלומר שהגיעה עליו כולה מאת ה' הגעה שקורים אותה על דרך ההשאלה דבור, ואין יודע איכות אותה ההגעה אלא הוא עליו השלום אשר הגיעה אליו, ושהוא במעלת לבלר שקורין לפניו והוא כותב כולה תאריכה וספוריה ומצותיה, וכך נקרא מחוקק.

5. הקדמת הרמב"ם למשנה

נמצא לפי הכללים שהקדמנו שכל הדינים הקבועים בתורה נחלקים לחמשה חלקים.

החלק הראשון, הפירושים המקובלים ממשו שיש להם רמז בכתוב או שאפשר ללמודם באחת המדות, וזה אין בו מחלוקת כלל, אלא כל זמן שיאמר אדם קבלתי כך וכך מסתלק כל וכוח.

החלק השני, הם הדינים שבהם אמרו שהם הלכה למשה מסיני, ואין עליהם ראייה כמו שאמרנו, וגם זה ממה שאין בו מחלוקת.

החלק השלישי, הם הדינים שנלמדו באחת המדות, ובהם נופלת מחלוקת כמו שאמרנו, ונפסק בהם הדין כדעת הרוב לפי הכללים שהקדמנו, במה דברים אמורים כשהדבר שקול, ולכן אומרים אם הלכה נקבל ואם לדין יש תשובה. ולא תפול מחלוקת ומשא ומתן אלא בכל מה שלא שמענו בו קבלה, ותמצאם בכל התלמוד חוקרים על דרכי הדין שבגללם נפלה מחלוקת בין החלוקים ואומרים במאי קא מיפלגי, או מאי טעמא דר' פלוני, או מאי ביניהו, כי יש שהם הולכים בדרך זו בענין זה במקצת מקומות ומבארים סבת המחלוקת ואומרים שפלוני סומך על דבר פלוני ופלוני סומך על דבר פלוני וכיוצא בזה.

והחלק הרביעי הם הדינים שקבעום הנביאים והחכמים שבכל דור ודור על דרך הגדר והסייג לתורה, והם שצוה ה' לעשותם באופן כללי באמרו ושמרתם את משמרת, ובא בקבלה עשו משמרת למשמרת. והם שקוראים אותם חז"ל גזרות. וגם בהם יש שתהיה מחלוקת...

והחלק החמישי הם הדינים שנעשו בדרך העיון להסדרת הענינים שבין בני אדם, דבר שאין בו הוספה על דברי תורה ולא גרעון, או בענינים שהם מפני תקון העולם בעניני הדת, והם שקוראים אותם חכמים תקנות ומנהגות. ואסור לעבור עליהם בשום פנים הואיל והסכימה עליהם כל האומה,

6. תלמוד בבלי מסכת מכות דף כג עמוד ב

דרש רבי שמלאי: שש מאות ושלוש עשרה מצות נאמרו לו למשה, שלש מאות וששים וחמש לאוין כמנין ימות החמה, ומאתים וארבעים ושמונה עשה כנגד איבריו של אדם. אמר רב המנונא: מאי קרא? תורה צוה לנו משה מורשה, תורה בגימטריא שית מאה וחד סרי הוי, אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום.

7. ספר המצוות לרמב"ם שורש ב

השרש השני שאין ראוי למנות כל מה שלמדים באחת משלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן או בריבוי:

כבר בארנו בפתחת חבורנו בפרוש המשנה (בריש ההקד'י) שרוב דיני התורה יוצאו בשלש עשרה מדות שהתורה נדרשת בהן ושהדין היוצא במדה מאותן המדות הנה פעמים תפול בו המחלוקת ושיש שם דינין הם פירושים מקובלים ממשנה אין מחלוקת בהם אבל הם מביאים ראיה עליהם באחת משלש עשרה מדות כי מחכמת הכתוב שהוא אפשר שיימצא בו רמז מורה על הפירוש ההוא המקובל או הקש יורה עליו.

8. משנה מסכת חגיגה פרק ב, משנה ב

יוסי בן יועזר אומר שלא לסמוך יוסי בן יוחנן אומר לסמוך יהושע בן פרחיה אומר שלא לסמוך ניתאי הארבלי אומר לסמוך יהודה בן טבאי אומר שלא לסמוך שמעון בן שטח אומר לסמוך שמעיה אומר לסמוך אבטליון אומר שלא לסמוך הלל ומנחם לא נחלקו יצא מנחם נכנס שמאי שמאי אומר שלא לסמוך הלל אומר לסמוך הראשונים היו נשיאים ושניים להם אב בית דין:

9. תוספתא מסכת שבועות (צוקרמאנדל) פרק ג

הוא עד הכשר לעדות. ושמעה להוציא את החרש. או ראה להוציא את הסומא. או ידע להוציא את השוטה. אם לא יגיד ונשא עונו להוציא את האילם. אילו דבר הראשונים.

10. תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף צה עמוד א

ונשבר או מת - אין לי אלא שבורה ומתה, גניבה ואבידה מנין? אמרת קל וחומר: ומה שומר שבר שפטור משבורה ומתה - חייב בגניבה ואבידה, שואל שחייב בשבורה ומתה - אינו דין שחייב בגניבה ואבידה? וזה הוא קל וחומר שאין עליו תשובה.

11. תלמוד בבלי מסכת סוטה דף כב עמוד א

תני תנא ולא ידע מאי אמר

12. הקדמה ליד החזקה לרמב"ם

כל המצות שניתנו לו למשה בסיני בפירושן ניתנו. שנאמר ואתנה לך את לוחות האבן והתורה והמצוה. תורה זו תורה שבכתב. והמצוה זו פירושה. וצונו לעשות התורה על פי המצוה. ומצוה זו היא הנקראת תורה שבעל פה.

כל התורה כתבה משה רבינו קודם שימות בכתב ידו. ונתן ספר לכל שבט ושבט וספר אחד נתנהו בארון לעד. שנאמר לקוח את ספר התורה הזה ושמרתם אותו וגו'. והמצוה שהיא פירוש התורה לא

כתבה אלא צוה בה לזקנים וליהושע ולשאר כל ישראל. שנאמר את כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם אותו תשמרו לעשות וגו'. ומפני זה נקראת תורה שבעל פה.

אף על פי שלא נכתבה תורה שבעל פה למדה משה רבינו כולה בבית דינו לשבעים זקנים. ואלעזר ופנחס ויהושע שלשתן קבלו ממש. וליהושע שהוא תלמידו של משה רבינו מסר תורה שבעל פה וצוהו עליה. וכן יהושע כל ימי חייו למד על פה. וזקנים רבים קבלו מיהושע. וקבל עלי מן הזקנים ומפינחס. ושמואל קיבל מעלי ובית דינו. ודוד קיבל משמואל ובית דינו.

ואליהו קיבל מאחיה השילוני ובית דינו. ואלישע קיבל מאליהו ובית דינו. ויהוידע הכהן קיבל מאלישע ובית דינו. וזכריה קיבל מיהוידע ובית דינו. והושע קיבל מזכריה ובית דינו. ועמוס קיבל מהושע ובית דינו. וישעיה קבל מעמוס ובית דינו. ומיכה קיבל מישיעיה ובית דינו. ויואל קיבל ממיכה ובית דינו. ונחום קיבל מיואל ובית דינו. וחבקוק קיבל מנחום ובית דינו. וצפניה קיבל מחבקוק ובית דינו. וירמיה קיבל מצפניה ובית דינו. וברוך בן נריה קיבל מירמיה ובית דינו. ועזרא קיבל מברוך בן נריה ובית דינו. בית דינו של עזרא הם הנקראים אנשי כנסת הגדולה והם חגי זכריה ומלאכי דניאל וחנניה ומישאל ועזריה ונחמיה בן חכליה ומרדכי בלשן וזרובבל והרבה חכמים עמהם תשלום מאה ועשרים זקנים. האחרון מהם הוא שמעון הצדיק והוא היה מכלל המאה ועשרים. וקיבל תורה שבעל פה מכולם והוא היה כהן גדול אחר עזרא. אנטיגנוס איש סוכו ובית דינו קיבלו משמעון הצדיק ובית דינו. ויוסי בן יועזר איש צרידה ויוסף בן יוחנן איש ירושלים ובית דינם קיבלו מאנטיגנוס ובית דינו. ויהושע בן פרחיה ונתאי הארכלי ובית דינם קבלו מיוסי בן יועזר ויוסף בן יוחנן ובית דינם. ויהודה בן טבאי ושמעון בן שטח ובית דינם קבלו מיהושע בן פרחיה ונתאי הארכלי ובית דינם. שמעיה ואבטליון גרי הצדיק/הצדק/ ובית דינם קבלו מיהודה ושמעון ובית דינם. הלל ושמאי ובית דינם קבלו משמעיה ואבטליון ובית דינם. ורבן יוחנן בן זכאי ורבן שמעון בנו של הלל הזקן קבלו מהלל [ושמאי] ובי"ד. חמשה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי והם גדולי החכמים שקיבלו ממנו ואלו הם. ר' אליעזר הגדול ור' יהושע ור' יוסי הכהן ור' שמעון בן נתנאל ור' אלעזר בן ערך. ור' עקיבא בן יוסף קיבל מר' אליעזר הגדול ויוסף אביו גר צדק היה. ור' ישמעאל ור' מאיר בן גר צדק קבלו מר' עקיבא וגם קיבל ר' מאיר וחבריו מר' ישמעאל. חבריו של ר' מאיר הם ר' יהודה ור' יוסי ור' שמעון ור' נחמיה ור' אלעזר בן שמוע ור' יוחנן הסנדלר ושמעון בן עזאי ור' חנניה בן תרדיון. וכן קיבלו חבריו של ר' עקיבא מר' אליעזר הגדול. וחבריו של רבי עקיבא הם רבי טרפון רבו של רבי יוסי הגלילי ורבי שמעון בן אלעזר ורבי יוחנן בן נורי. רבן גמליאל הזקן קיבל מרבן שמעון אביו בנו של הלל הזקן. ורבן שמעון בנו קבל ממנו ורבן גמליאל בנו קבל ממנו ורבן שמעון בנו קיבל ממנו ור' יהודה בנו של רבן שמעון זהו הנקרא רבינו הקדוש והוא קיבל מאביו ומר' אלעזר בן שמוע ומר' שמעון חבריו.

רבינו הקדוש חיבר המשנה. ומימות משה רבינו ועד רבינו הקדוש לא חיברו חבור שמלמדין אותו רבים בתורה שבעל פה...

13. בית הבחירה למאירי מסכת אבות פתיחה

וחבר ספר המשנה בששה סדרים הידועים במאה וחמישים שנים אחר החורבן כלל בו כל מה שנתקבל בתורה שבע"פ מביאורי התורה והמצוות ומה שנתחדש בכל דור ודור ממה שנודע לו עם מה שמצא לכל החכמים...

14. מסכתות קטנות מסכת אבות דרבי נתן נוסחא א פרק יח

לרבי עקיבא קרא לו אוצר בלום. למה רבי עקיבא דומה לפועל שנטל קופתו ויצא לחוץ מצא חטים מניח בה מצא שעורים מניח בה כוסמין מניח בה עדשים מניח בה כיון שנכנס לביתו מברר חטים בפני עצמן שעורים בפני עצמן פולין בפני עצמן עדשים בפני עצמן. כך עשה ר' עקיבא ועשה כל התורה טבעות טבעות.

15. איגרת רב שריא גאון סדרן של המסכתות

ולענין מסכייתא דחזיתון דאית בהון מוקדם ומאוחר, ר' כד תרצינהו למתניי לא סדרינון למסכייתא חדא בתר חברתה אלא חדא תנייה באפי נפשיה, מאן דניחא ליה לאקדומי מקדים לה ומאן דניחא

ליה לאחורי מאחר לה, ולא ידעינון הי תני ר' ברישא. אבל הלכתא ופרקי כל מסכתא ומסכתא הכי תרצינון ר' חדא בתר חדא, דאמר רב הונא (ב"ק קב, א) בחדא מסכתא לא אמרינן אין סדר למשנה אבל בתרתי מסכייתא אמרינן אין סדר למשנה. וכל חדא וחדא מניהו איכא למימר דילמא ר' תנייה ברישא.

16. תלמוד בבלי מסכת גיטין דף ס עמוד ב

דרש רבי יהודה בר נחמני מתורגמניה דרבי שמעון בן לקיש, כתיב: כתוב לך את הדברים האלה, וכתוב: כי ע"פ הדברים האלה, הא כיצד? דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרון על פה, דברים שבעל פה אי אתה רשאי לאומרון בכתב.

17. שמות רבה (וילנא) פרשת כי תשא פרשה מז

ר' יוחנן אמר כתב לך את הדברים האלה כי על פי הדברים האלה תורה שבכתב ותורה שבעל פה כרתי אתך ברית, ואם המרת אותה ועשית אותה מה שבעל פה בכתב ומה שבכתב בעל פה אינך מקבל שכר למה שכך נתתיה תורה בכתב ותורה בעל פה,

18. מדרש תנחומא (ורשא) פרשת וירא

א"ר יהודה בר שלום בקש משה שתהא המשנה אף היא בכתב, וצפה הקדוש ברוך הוא שאומות עתידין לתרגם את התורה ולהיות קוראין אותה יונת והן אומרינן אנו הן של ישראל, א"ל הקדוש ברוך הוא למשה אכתב לו רובי תורתך וא"כ כמו זר נחשבו (הושע ח) וכ"כ למה מפני שהמשנה היא מסטורין של הקדוש ברוך הוא ואין הקדוש ברוך הוא מוסר מסטורין שלו אלא לצדיקים שנאמר סוד ה' ליראיו (תהלים כה).

19. רש"י מסכת שבת דף ו עמוד ב

מגילת סתרים - שהסתירוה מפני שלא ניתנה ליכתוב, וכששומעין דברי יחיד חדשים שאינן נשנין בבית המדרש, וכותבין אותן שלא ישתכחו - מסתירין את המגילה.

20. משנה מסכת בבא קמא פרק ב , משנה ג

הכלב והגדי שקפצו מראש הגג ושברו את הכלים משלם נזק שלם מפני שהן מועדין..